

Tiivistelmä luomuvalvonnan auditointiraportista

Ruokavirasto toteuttaa auditointeja koko viranomaisvalvontaketjussa. Auditointien tavoitteena on viranomaisvalvonnan parantaminen. Auditoinnissa arvioidaan valvonnan vaatimuksenmukaisuutta, vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Luomuvalvonnan auditoinnin tavoitteena oli arvioida luomuvalvonnan koordinaatiota, riskiperusteisuutta ja yhdenmukaisuuden varmistamista. Auditointi kohdistettiin erityisesti luonnonmukaisen kasvin- ja eläintuotannon valvontaan. Ennen auditointia haastateltiin sidosryhmiä heidän näkökulmistaan luomutuotannon ja luomuvalvonnan ajankohtaisiin asioihin. Covid-19-pandemian vuoksi auditoinnissa perehdyttiin valvontaviranomaisten asiakirjoihin ja haastateltiin valvontaviranomaisia etäyhteyksin.

Luomuvalvonnan auditointi toteutettiin 21.-30.9.2020. Luomutuotannon valvontaviranomaisia auditointiin Ruokavirastossa, Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksissa (ELY-keskus), Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto, Valvirassa. Lisäksi auditointiin Ruokaviraston valtuuttamia luomutarkastajia.

Kaikki luonnonmukaisen alkutuotannon valvontakohteet tarkastetaan vuosittain ja ylimääräiset riskiperusteiset tarkastukset onnistuvat suunnitellusti. Markkinointikieltoja saaneiden toimijoiden osuus on alle 2% eli toimijoiden vaatimuksenmukaisuus on korkealla tasolla. Valvira tekee luonnonmukaisesti tuotettujen alkoholijuomien valmistuspaikkojen tarkastukset vuosittain. Etätarkastukset on pystytty ottamaan ketterästi käyttöön pandemian aikana.

Ruokaviraston mukaan koordinaatio tarkoittaa valvonnan valtakunnallista suunnittelua, ohjaamista ja kehittämistä. Yhteistyö viranomaisten välillä ja yhteydenpito muihin sidosryhmiin on keskeinen osa koordinaatiota. Valvonnan koordinaatiota on Ruokaviraston ja ELY-keskusten välillä vahvistettu säännöllisillä palaverikäytännöillä ja viranomais-ekstranetin avulla.

Kasvin- ja eläintuotannon luomuvalvonnan suunnittelu oli vaatimuksenmukaista ja suunnitellut tarkastusmäärät toteutuvat täysimääräisesti. Tarkastusten kohdistamista Ruokaviraston antamien painopisteiden mukaan pidettiin hyvänä toimintatapana. Valtuutettujen tarkastajien valvontaa ei ole järjestetty kansallisen luomulain vaatimuksen mukaan. Luomuvalvonnan vaikuttavuutta heikentävät epäjohtonmukainen tavoitteiden johtaminen ja raportointi sekä vaillinaisen valvonnan tulosten analyysi.

Yhteistyö asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa tukee valvontatyön vaikuttavuuden toteutumista. Ruokavirasto on ottanut sidosryhmät mukaan tulevan EU-luomusäätelyn ohjeiden tulkintatyöryhmiin, mikä on hyvä asiakasyhteistyön muoto. Ruokaviraston luomuvalvonnan asiakas- ja sidosryhmäyhteistyön vaikuttavuutta parantaisi, jos luomuvalvonnan sidosryhmäyhteistyötä suunniteltaisiin ja vuorovaikutusta kohdennettaisiin.

Luomuvalvonnan riskiperusteisuuden vaatimukset täyttyvät alkutuotannossa; Valvira ei toteuttanut riskiperusteisia ylimääräisiä tarkastuksia.

Ruokaviraston ja ELYjen uudet toimintatavat valvonnan yhdenmukaisuuden parantamiseksi ovat lisänneet yhteistyötä ja yhdenmukaistaneet tulkintoja viranomaisten välillä. Ruokaviraston ja ELY-keskusten toimenpiteet eivät kuitenkaan ole riittävän vaikuttavia yhdenmukaisen valvonnan varmistamiseksi. Koordinoitu yhdenmukaistamistoimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen lisäisi valvonnan vaikuttavuutta.

Auditoinnissa havaittiin neljä poikkeamaa lainsäädännön vaatimuksista. Valvontaviranomaisille annetaan kuusi suositusta poikkeamien korjaamiseksi ja valvonnan vaikuttavuuden parantamiseksi.